

Obsah

Úvod	7
1. Základní poznatky o vývoji (PhDr. Irena Sobotková, CSc.)	9
1.1. Vývojová psychologie	9
1.2. Vývoj a jeho zkoumání	10
1.3. Charakteristika vývoje člověka	11
1.3.1. Biologické procesy	11
1.3.2. Kognitivní (poznávací) procesy	11
1.3.3. Citové a sociální procesy	12
1.4. Zrání a učení – základní mechanismy vývoje	14
1.5. Zákonitosti vývoje	15
1.6. Teorie vývoje	16
1.6.1. Teorie endogenistické; biologizující	16
1.6.2. Teorie exogenistické; sociologizující	17
1.6.3. Teorie interakcionistické a syntetické	18
1.7. Další známé koncepce vývoje	21
1.7.1. Eriksonova koncepce psychosexuálního vývoje	21
1.7.2. Piagetova koncepce kognitivního vývoje	22
1.7.3. Současná teorie kognitivního vývoje	23
2. Dospívání (PhDr. Irena Sobotková, CSc.)	25
2.1. Náročný úsek životní cesty	25
2.2. Periodizace období dospívání	26
2.2.1. Hlavní vývojové znaky prepuberty	26
2.2.2. Hlavní vývojové znaky puberty	27
2.3. Poznámky k terminologii	27
2.4. Stručný přehled pohledů na dospívání	27
2.5. Psychologická podstata – úkoly dospívání	28
2.6. Vývojové změny v dospívání	29
2.7. Objevování osobní identity	29
2.8. Duchovní vývoj mladých lidí	31
2.9. Identita dospívajícího a <u>rodinné prostředí</u>	33
2.10. Rozumový (kognitivní) <u>vývoj</u>	36
2.11. Morální vývoj	37
2.11.1. Koncepce morálního vývoje	37
2.12. Svět vztahů (vrstevníci, přátelé)	38
2.13. Poznámky k citovému vývoji dospívajících	40
2.14. Sexualita dospívajících	40
2.15. Sexuální výchova a výchova k rodičovství	42

3. Postižení a ohrožení ve vývoji (PhDr. Irena Sobotková, CSc.)	44
3.1. O integraci	44
3.2. Postižení ve vývoji – obecné problémy	45
3.2.1. Somatické postižení	48
3.2.2. Smyslové postižení	50
3.2.3. Epilepsie	51
3.3. Ohrožení ve vývoji	53
3.3.1. Psychická deprivace	53
3.3.2. Týrání dětí	56
3.3.3. Deprese a sebevražedné chování	58
3.3.4. Drogová závislost u mladistvých	59
<i>Alkoholismus</i>	60
<i>Nealkoholová toxikománie</i>	61
4. Učení – teorie a praxe (PhDr. Valerie Dočkalová)	63
4.1. Pojem učení	63
4.2. Asociační (kontiguitní) teorie učení	65
<i>Aplikace asociační teorie ve škole</i>	65
4.3. Behaviorální přístupy k učení – učení podmiňováním	66
4.3.1. Klasické podmiňování	66
<i>Klasické podmiňování u lidí</i>	68
<i>Aplikace klasického podmiňování ve škole</i>	68
4.3.2. Instrumentální podmiňování (konekcionismus, učení pokusem a omylem)	69
4.3.3. Operantní podmiňování	70
<i>Aplikace behaviorálních principů ve škole</i>	75
4.3.4. Behaviorální metody modifikace chování při vedení školní třídy	76
<i>Metody zaměřené na pozitivní chování</i>	76
<i>Metody utváření nového chování</i>	78
<i>Metody zvládnutí nežádoucího chování</i>	79
<i>Behaviorální principy autoregulace a modifikace vlastního chování</i>	81
4.4. Teorie sociálního učení	83
<i>Základní procesy observačního učení</i>	85
<i>Zdroje posílení při napodobování</i>	86
<i>Různé projevy napodobování</i>	86
<i>Aplikace učení napodobováním ve škole</i>	88
4.5. Učení z pohledu kognitivní psychologie	88
4.5.1. Teorie učení v gestaltistické (tvarové) psychologii	90
4.5.2. Teorie zpracovávání informací (Information-processing)	91
<i>Senzorický registr (senzorická paměť)</i>	92
<i>Krátkodobá paměť (pracovní, operační)</i>	92
<i>Dlouhodobá paměť</i>	93
<i>Kognitivní modely dlouhodobé paměti</i>	94
<i>Vztahy mezi jednotlivými složkami paměti</i>	97
<i>Paměťové procesy</i>	99
<i>Kognitivní strategie</i>	102
<i>Metakognice</i>	103

4.5.3.	Brunerova teorie kategorizace a učení objevováním	105
	<i>Aplikace Brunerovy teorie ve škole</i>	106
4.5.4.	Ausubelova teorie subsumace a vyučování vysvětlujícím výkladem .	107
	<i>Aplikace Ausubelovy teorie ve škole</i>	107
5.	Humanistická psychologie ve výchově a vzdělávání (PhDr. Valerie Dočkalová) .	109
5.1.	Rogersovo pojetí člověka	109
5.2.	Aplikace Rogersovy teorie osobnosti ve škole	111
5.3.	Základní charakteristiky humanistického vzdělávání a výchovy	111
6.	Psychologické otázky motivace žáků ve škole (PhDr. Valerie Dočkalová)	114
6.1.	Motivace lidského chování	114
6.1.1.	Motivační procesy	115
6.1.2.	Motivační konflikty	116
6.1.3.	Motivační dispozice	117
6.2.	Některé teorie motivace a jejich aplikace ve škole	118
6.2.1.	Maslowova teorie hierarchie potřeb	118
6.2.2.	Teorie výkonové motivace	120
6.2.3.	Atribuční motivační teorie	122
6.3.	Předpoklady efektivní motivace učební činnosti	124
6.3.1.	Aktualizace poznávacích potřeb žáků	125
6.3.2.	Aktualizace sociálních potřeb	126
6.3.3.	Aktualizace výkonových potřeb	126
6.3.4.	Učitelova interpretace příčin školního úspěchu a neúspěchu a výkon žáka	128
6.4.	Emoce a motivace	130
6.4.1.	Aktivační úroveň, tréma a učení	130
6.4.2.	Úzkostní žáci	133
7.	Intelligence a tvořivost (PhDr. Valerie Dočkalová)	135
7.1.	Intelligence	135
7.1.1.	Charakteristika pojmu intelligence	135
7.1.2.	Struktura intelligence	136
7.1.3.	Kontroverze dědičnost prostředí	139
	<i>Fluidní (tekutá) intelligence</i>	140
	<i>Krystalizovaná intelligence</i>	140
7.1.4.	Intelligence a její měření	142
7.1.5.	Intelektové výkony a školní úspěšnost	144
7.2.	Tvořivost	147
7.2.1.	Tvořivost, tvůrčí schopnosti, tvůrčí osobnost	147
7.2.2.	Možnosti záměrného rozvíjení tvořivosti žáků	150